

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОСТОРОВО-ЧАСОВОЇ ДЕПРИВАЦІЇ ТА СТИГМАТИЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

Гошовська Дарія

Волинський національний університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк, Україна

Hoshovska.Darija@vnu.edu.ua

ORCID : <http://orcid.org/0000-0003-2675-8015>

Гошовський Ярослав

Волинський національний університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк, Україна

Hoshovskyj.Jaroslav@vnu.edu.ua

ORCID : <https://orcid.org/0000-0003-1026-386X>

Мета. У статті здійснено теоретичний аналіз психологічних особливостей просторо-часової депривації (депривованого хронотопу) та стигматизації особистості.

Методи. Для реалізації мети дослідження було задіяно методи наукового теоретичного аналізу : аналіз, синтез, абстрагування, узагальнення.

Результати. Науково-психологічний аналіз джерелознавчої бази дав підстави стверджувати, що проблема просторово-часових обмежень особистості тісно корелює з її стигматизацією. Режим різновидових обмежень блокує вітальну активність людини, а скутість, нестача (як і перенасичення) особистісного простору вносять хаотизм і амбівалентність в усвідомлення нею часу життя. Просторова депривація ускладнює і сповільнює побудову як адекватних образів Я та гармонійної Я-концепції, так і блокує особистісний потенціал та пригнічує індивідуальний оптимізм та легенду власного життєвого шляху. Депривована особистість має низку проблем із соціальною адаптацією, а перебування на ранніх етапах онто- і соціогенезу в навчально-виховних інституціях закритого типу зумовлює песимістичний модус самоусвідомлення. Просторово-часова депривація породжує розбалансованість психологічного світу особистості, зумовлює психоемоційне вигорання, розвиток надмірної тривожності, фрустрованості та інших депресивних станів. Вона культивує в дитини пригніченість і маргінальність та накладає певну стигму, яка з різною мірою успішності долається упродовж усієї життєдіяльності. Діти-сироти й вихованці інтернатних закладів досить часто чітко поляризують світ за параметром «свій-чужий», можуть переживати соціальну ексклюзію та низку інших обмежень свого психосоціального розвитку.

Висновки. Блокування просторово-часових вимірів депривованої особистості слугує істотним психотравмівним чинником і негативно впливає на її психоструктуру, зокрема на сенсорно-емоційні, когнітивні та ціннісно-поведінкові компоненти. Деприваційна стигма може постати причиною асоціальної і/або девіантної поведінки особистості, тому необхідним є фаховий ревіталізаційний супровід, що містить превентивні, консультативні та корекційно-розвивальні заходи.

Ключові слова : депривація, просторово-часова депривація, депривований хронотоп, житлова депривація, навчально-виховні заклади закритого типу, маргінальність, стигматизація особистості.

Hoshovska Daria, Hoshovski Yaroslav. Psychological peculiarities of spatio-temporal deprivation and stigmatization of personality.

Purpose. The article provides a theoretical analysis of the psychological peculiarities of spatio-temporal deprivation (deprived chronotype) and stigmatization of personality.

Methods. The methods of scientific theoretical analysis were used for the realization of the research's purpose: analysis, synthesis, abstract method, generalization.

Results. Scientific psychological analysis of the source base has led to the assertion that the problem of spatio-temporal restrictions correlates closely with its stigmatization. The mode of various restrictions blocks a person's vital activity, and stiffness and oversaturation (as well as deprivation) of personal space bring chaos and ambivalence to the awareness of lifetime. The spatial deprivation complicates and slows down the construction of adequate images of self-identity and harmonious self-construction, as well as blocks personal potential and suppresses individual optimism and the legend of the life path. The deprived person has several problems with personal adaptation, and being in the early stages of ontogenesis and sociogenesis in closed-type educational institutions determines a pessimistic mode of self-awareness. The spatio-temporal deprivation creates an imbalance of a person's mental world, causes psycho-emotional burnout, and development of excessive anxiety, frustration, and other mental states. It cultivates a child's suppression and marginality and imposes a certain stigma, which is overcome with varying degrees of success throughout life. Orphans and children living in boarding institutions quite often polarise the world according to the parameter 'friend or foe' and may experience social exclusion and several other limitations to their psycho-social development.

Conclusions. Blocking of spatio-temporal dimensions of the deprived person is a significant psycho-traumatic factor and affects negatively their mental structure, in particular the sensory-emotional, cognitive, and value-behavioral components. Deprivation stigma can cause antisocial and/or deviant personality behavior, therefore, professional revitalization support containing preventive, consultative and corrective, and developmental measures is needed.

Keywords: deprivation, spatio-temporal deprivation, deprived chronotype, housing deprivation, closed educational institutions, marginality, stigmatization of personality.

Гошовская Дария, Гошовский Ярослав. Психологические особенности пространственно-временной депривации и стигматизация личности.

Цель. В статье осуществлен теоретический анализ психологических особенностей пространственно-временной депривации (депривированного хронотопа) и стигматизации личности.

Методы. Для реализации цели исследования было задействовано методы научного теоретического анализа : анализ, синтез, абстрагирование, обобщение.

Результаты. Научно-психологический анализ источников дал основания утверждать, что проблема пространственно-временных ограничений личности коррелирует с ее стигматизацией. Режим разновидных ограничений блокирует витальную активность человека, а скованность, недостаток (как и перенасыщение) личностного пространства вносят хаотизм и амбивалентность в осознание им времени жизни. Пространственная депривация усложняет и замедляет построение как адекватных образов Я и гармоничной Я-концепции, так и блокирует личностный потенциал, подавляет индивидуальный оптимизм и легенду собственного жизненного пути. Депривированная личность имеет ряд проблем с социальной адаптацией, а пребывание на ранних этапах онто- и социогенезиса в учебно-воспитательных учреждениях закрытого типа предопределяет пессимистический модус самоосознания. Пространственно-временная депривация порождает разбалансированность психологического мира личности, предопределяет психоэмоциональное выгорание, развитие чрезмерной тревожности, фрустрированности и других депрессивных состояний. Она культивирует у ребенка подавленность и маргинальность, накладывает определенную стигму, которая по-разному преодолевается на протяжении всей жизнедеятельности. Дети-сироты и воспитанники интернатных заведений достаточно часто четко поляризуют мир по параметру «свой-чужой», испытывают социальную эксклюзию и ряд других ограничений своего психосоциального развития.

Выводы. Блокирование пространственно-временных измерений депривированной личности служит существенным психотравмирующим фактором и негативно влияет на ее психоструктуру, в частности на сенсорно-эмоциональные, когнитивные и ценностно-поведенческие компоненты. Депривационная стигма может быть причиной асоциального и/или девиантного поведения личности, поэтому необходимо профессиональное ревитализационное сопровождение, содержащее превентивные, консультативные и коррекционно-развивающие мероприятия.

Ключевые слова: депривации, пространственно-временная депривация, депривированный хронотоп, жилищная депривация, учебно-воспитательные заведения закрытого типа, маргинальность, стигматизация личности.

Вступ. Серед нагальної проблематики сучасної психологічної науки окремого вагомого статусу набувають ракурси просторово-часових обмежень існування особистості, яка в умовах хаотично трансформаційного соціуму, переживає численні випробування і дискомфортні психостани. Безперечно, пандемійні загрози, воєнні дії на Сході нашої країни, численні соціально-економічні потрясіння зумовлюють страх, тривогу, фрустрованість та інші депресивно-песимістичні психостани як реакції на небезпеку, які вбудовуються багатьма людьми в структуру емоційно-когнітивного пояснення повсякденності й загальної картини світу. Значною кількістю громадян через екологічні, економічні, політичні та інші загрози переживаються стани «надпрірвової свідомості», соціального катастрофізму, а матеріально депривований домашній простір багатьох малозабезпечених людей (наприклад, низька зарплатня, невпорядкованість прибудинкових територій, нерозвинена соціально-побутова інфраструктура, амортизовані «хрущівки», за тепло та неякісні комунальні послуги в яких потрібно платити високі ціни тощо) втратив здатність захищати і бути навіть умовно комфортним. По суті, виникають усі підстави стверджувати про існування надто високого індексу соціально-економічної депривованості, який притаманний значним стратам населення нашої держави.

У ризикологічному контексті депривація, маргінальність, стигма розглядаються як сукупність небезпек і загроз, що ускладнюють (або й унеможливають) задоволення базових соціальних, матеріальних, духовних та інших потреб людини, яка зазнає численних різномодальних обмежень розвитку. Вони вилаштовуються у своєрідний логічний ланцюг, який сигналізує, що депривована особистість зазвичай перебуває на маргінесі через стигматизацію, спричинену її інакшістю, неподібністю до інших у вимірах «норма – депривація» або «норма – девіація». Депривованій психогенезі зазвичай притаманні ознаки асинхронного, іррегулярного, пошкодженого, затриманого розвитку, тому психічний світ особистості перебуває у надзвичайно складних перипетіях, дисфункціях і деструкціях (Гошовська, Гошовський, 2010, 2016; Шутилина (Корнева), К. Терре, О. Сагалакова, 2015).

Замкнутий ареал життєвого простору, жорстка авторитарна соціалізація в умовах різновидових обмежень істотно ускладнюють онто- і соціогенез особистості, породжують численні перепони для її

самореалізації в усіх площинах вітальної активності. Зазначимо, що традиційно асоціативна топонімія закритого простору, наприклад школи-інтернату, пенітенціарного закладу або іншої установи закритого типу, викликає певний ойкофобний стан, який сигналізує про відразу до цієї так званої «домашньої обстановки», нелюбов до такої «домівки», тобто виступає суб'єктивним маркером деструктивної житлової депривації. Водночас для значної кількості безпритульних дітей, які мають тривалий досвід сімейної депривації (іноді від народження), такі соціальні будівлі виступають єдиним досвідним зразком «домашнього» простору, а тому завдяки адаптації до них не викликають заперечення чи відторгнення.

Мета статті – встановити психологічні особливості просторово-часової депривації та стигматизації особистості, які істотно ускладнюють її життєіснування.

Методи та процедура дослідження. Для реалізації мети дослідження було задіяно методи наукового теоретичного аналізу : аналіз, синтез, абстрагування, узагальнення, що дозволило встановити концептуально-логічний структурно-функціональний взаємозв'язок між між дефініційним рядом «просторово-часова депривація (депривований хронотоп)» і «стигматизація» особистості.

Обговорення результатів. Дихотомія просторово-часових вимірів буття людини була і залишається контраверсійною філософсько-психологічною проблемою, яка потребує різнопланових дослідницьких підходів та загальної концептуалізації. С. Нартова-Бочавер, вичленовує базові виміри психологічного простору особистості, суть яких полягає у відображенні фізичних (територіальних і темпоральних), соціальних і духовних ракурсів людського буття, насамперед фізичне тіло, територія, особисті речі, звички, друзі тощо, й констатує, що найістотнішим слід вважати не стільки «метраж» простору, скільки його індивідуально неповторну суб'єктивну достатність для кожного зокрема (Нартова-Бочавер, 2013). У багатоплановому дослідженні територіальної житлової депривації як джерела стигми А. Казакова відзначає, що існування геттоїзації соціального dna як захисного територіального настановлення і практики стимулює існування і загострення девіацій в умовах сепарації та обмежень довільності поведінки, а також поглиблення сегрегації у формі нетроутворень і витіснення непривілейованих осіб на периферію соціо-географічного простору.

Розглядаючи проблему функціонування соціально-територіальних співтовариств усередині окремого населеного пункту (ареали і мікрорайони, квартали і будинки), дослідниця констатує, що вони відрізняються як за рівнем відкритості-закритості, комфорту-дискомфорту, так і за домінуванням певних масових психологічних мікрокліматів і настроїв. У закритому урбаністичному просторі досить специфічно функціонують такі масові психостани як оптимізм і песимізм, катастрофізм і есхатологізм, а також вкрай по-різному проявляються страхи і надії, вербалізується, осмислюється і проявляється реакція на соціальні страхи й загрози, радість і щастя. Загалом, депривація простору корелює зі всіма іншими деприваційними видами і модифікаціями та є негативним антропогенним чинником для життєіснування особистості (Казакова, 2017). Крізь призму економічних та урбаністично-архітектурних поглядів детально розглядають динаміку житлових позбавлень L. Ayala і С. Navarro, відзначаючи, що ускладнена і ризикогенна житлова ситуація вносить у просторово-часові виміри світу буття людини численні випробування і загрози як для її елементарного побутового комфорту, так і для фундаментального осмислення власної екзистенції. Відсутність житла як більш-менш комфортних умов для забезпечення власної життєдіяльності тісно корелює із соціальною депривацією та має маргіналізаційний і знеособлювальний ефект, що блокує вітальну активність людини (Ayala, Navarro, 2007). R. Nashashibi пише про космополітичні і маргіналізаційні виміри гетто як обмеженого простору, адже його територіальна структура, специфічні умови, непрогнозовані масштаби впливу на особистість нівелюють звичну просторово-часову впорядкованість людського життя і вносять хаос у свідомісвідчуття і світорозуміння (Nashashibi, 2007). Як вважає С. Баньковська соціальна маргінальність у просторово-часовому вимірі активно культивується в ситуації неприйняття чужаків у певну спільноту та їхню неспроможність подолати вилаштувані емоційні, соціальні, правові, етикетні та інші кордони. Перебуваючи в ситуації невизначеності, депривована особистість переживає тривогу й амбівалентність, розлади комунікативних практик і просторово-часові дисфункції через перебування «і тут, і там» / «ні тут, ні там» (Баньковская, 2019).

Згідно з поглядами J. Bowlby, часові перепони як наслідок довготривалої розлуки дитини з матір'ю або іншою значущою особою, яка займає її місце, на найранших щаблях онтогенезу, зокрема у перші три-п'ять років життя, зумовлюють появу низки помітних порушень у психічному здоров'ї дитини, які згодом дуже несприятливо відображаються на всіх рівнях психофізичного і соціального становлення. Блокування просторово-часової гармонії із соціодовкіллям через перебування у режимі сепарації від матері накладає негативну канву на весь подальший особистісний розвиток депривованої дитини, спричиняє хиби самоусвідомлення та ідентичності, спілкування та діяльності . (Bowlby, 1961). Як зазначають А. Шутіліна (Корнева), К. Терре, О. Сагалакова, формування сенсорної та рухової депривації у вихованців дитячих будинків виступає як передумовою їхньої антивітальної поведінки, так і накладає певну стигму, що згодом перешкоджає соціальній активності через сформовану завчену беспорядність, відлюдькуватість, соціальну аутизацію тощо. Брак сенсорної інформації, пригнічення психомоторної активності як наслідок перебування в режимі різномодальних обмежень породжують своєрідну екзистенційну пасивність, яка проявляється упродовж усього подальшого онто- і соціогенезу (Шутиліна (Корнева), Терре, Сагалакова, 2015). На думку Т. Бахматової та Ю. Чусової, соціальна ексклюзія дітей-сиріт як мешканців закритих навчальних закладів інтернатного типу із широкого поведінково-етикетного кола соціуму зумовлює як їхню певну стигматизацію, так і виступає чинником стимулювання девіантної, зокрема криміногенної поведінки. Спроба через агресію, делінквентність нейтралізувати негативний вплив і тиск деприваційної стигматизації досить часто обирається дітьми-сиротами як спосіб протистояння та як типова поведінкова тактика і стратегія, зокрема, щоб вижити, самоствердитися і самореалізуватися (Бахматова, Чусова, 2015).

Висвітлюючи особливості стигми та методи її оцінки, N. Chan наголошує, що вона найбільшніше впливає на найменш захищені соціальні групи населення, серед яких значна кількість знедолених дітей, які зазнають дискомфорту і переживають внаслідок цього численні порушення особистісного й соціального розвитку (Chan, 2017). Згідно з думкою Т. Ярої, стигматизація виступає типовим механізмом формування проявів гандикапізму як негативного,

упередженого, сегрегаційного ставлення до інших людей, насамперед тих, хто має соціальні/психофізичні вади. Статус «дитини без батька», «бастарда/байстрюка» та інші умовні десоціалізаційні номінації пригнічують особистісний потенціал дитини із навчально-виховного закладу закритого типу і вмикають такі полярні поведінкові тактики і стратегії як компенсація/гіперкомпенсація або конформізм (Ярая, 2014).

Ми вважаємо, що комплексний індекс малоцінності й небезпечності певної групи людей, базованих на стигматизованій території (виховна колонія, пенітенціарна установа, в'язниця, гетто, депресивний район тощо) якраз і породжує систему сегрегаційного ставлення до депривованих осіб. Досить часто через механізм переоцінки реальних небезпек і загроз пояснюється розбіжність реального рівня делінквентності певних просторових об'єднань (будівель, інституцій) і груп людей із штампами (стигмами) масової суспільної свідомості. Тому вихованці шкіл-інтернатів, закритих освітніх закладів, пенітенціарних установ зазвичай маючи стигму підвищеної криміногенності, не завжди відповідають цьому негативному стандарту і стереотипу. Слід зазначити, що іноді для біженців і переселенців, трудових і освітніх мігрантів, звільнених з ув'язнення, політично неблагонадійних та інших категорій, маркованих як депривовані маргінали, якраз нетрі, фавели, гетто можуть виступати своєрідним соціальним ліфтом. Завдяки горизонтальній мобільності, підвищеній потребі в адаптації та самореалізації цілком можливий вертикальний вихід, прорив з аморфного й інертного докільця в інші комфортніші й поціновуваніші соціопростори. Вважаємо, що в контексті просторово-часової розімкнутості територія нетрів, гетто, пенітенціарної установи, школи-інтернату та інших «замкнуто-закритих місць» виконує функцію каналу збереження індивідуальної та соціальної пам'яті, сприяє скоєрідному склеюванню подій і «часовій топографізації» власного Я у легенді життєвого шляху. Спосіб життя стигматизованих депривованих спільнот у закритому просторі, що характеризується позиційною (структурною) поляризованістю світу за параметром «свій-чужий», відзначається здебільшого просторово-часовою розірваністю (виховна колонія «до втрати свободи – після звільнення»; школа-інтернат «до вступу – після закінчення навчання» тощо). Гнітючий і монотонний мікроклімат взаємин в обмежених

просторових вимірах, брак або перенасичення спілкуванням (наприклад, ув'язнені в тісній камері, члени екіпажу субмарини, учасники полярної експедиції тощо) зумовлюють як психоемоційне вигорання та психофізичне виснаження, так і екзистенційну втому. В «життєвій тісноті» досить частими стають випадки інгрупового фаворитизму як намагання будь-яким чином сприяти «своїм», членам своєї мікрогрупи на протидію іншим та нехтування «чужих», а також аутгрупова агресія як люта ворожість і ненависть до тих, хто, на думку депривантів, виступив основною причиною їхнього обмеженого, дискомфортного стану і всіх проблем загалом.

Складність перебування дитини в умовах навчально-виховної інституції закритого типу полягає насамперед у своєрідній деприваційній блокаді особистісного хронотопу, коли пригнічуються базові екзистенційні параметри зокрема власне територія і життєвий час. Обмеження повсякденних життєвих циклів будівлею і розкладом дня школи-інтернату, вихід за межі/кордони якої є дозвільним з боку значущих інших (вихователі, вчителі, адміністрація), чітко й жорстко регламентованим (підйом, зарядка, сніданок, уроки, обід тощо), зумовлюють досвід і відчуття залежності й табуваності та накладають певну стигму пригнобленості, меншовартості, знехтуваності і занедбаності. Водночас, за нашими дослідженнями, в дітей з тривалим досвідом депривації, особливо у тих, які потрапили в школу-інтернат із дитячого будинку, чітко простежуються ностальгійні спогади за комфортними, на їхню думку, умовами побуту в будівлі школи та духом родинності, згуртованості, взаємодопомоги, соціально-перцептивної гармонійності взаємин тощо (Гошовська, Гошовський, 2010, 2016). Комунікативні репрезентації будівлі школи-інтернату і проведеного в ній часу забарвлені здебільшого емоційно-позитивними номінаціями, водночас констатовано і негативний спектр оцінок (іноді аж до небажання згадувати про цей остогидлий і травмогенний просторово-часовий відтинок свого життя).

Висновки і перспективи. Просторово-часові обмеження психо- і соціогенези, авторитарна поведінка з боку адміністрації інтернатного закладу, дозвільний режим пересування в ньому та за його межами чинять потужний деіндивідуалізуючий тиск на депривованих вихованців, накладають певну стигму, маргіналізують, зумовлюють появу в них завченої безпорадності, конформних патернів поведінки,

пригнічують усвідомлення оптимістичної перспективи власного життєвого шляху. Депривований хронотоп ускладнює і сповільнює побудову як адекватних образів Я та гармонійної Я-концепції, так і блокує особистісний потенціал та пригнічує індивідуальний оптимізм і життєрадісність. Він зумовлює появу соціально-стресових розладів, які перебігають зазвичай як типові посттравматичні стресові реакції та посилюють психоемоційну напруженість і вигорання та психофізичну втому. Блокування просторово-часових параметрів власного буття постає потужним психотравматичним чинником і негативно впливає на когнітивно-емоційні та самоусвідомлювальні конструкції особистісної психоструктури, проявляючись досить часто в пасивній, асоціальній або девіантній поведінці. Депривованій особистості притаманний калейдоскопізм реєстрації власного індивідуального й соціального часу, що породжує поведінковий хаотизм і звуження політропності, зниження інтенсивності комунікативно-перцептивної активності, внаслідок чого істотно обмежується система партнерських інтеракцій з іншими людьми та культивується самотність і соціальна аутизація. Перспективи подальших досліджень вбачаємо в активній інкультурації розроблених і апробованих нами розвивальних ревіталізаційних психотехнологій у науково-психологічний супровід депривованого дитинства.

Література

1. Баньковская, С.П. (2002). Чужаки и границы: к понятию социальной маргинальности. *Отечественные записки*, 6, 457-467.
2. Бахматова, Т.Г., Чусова, Ю.А. (2015). Социальная эксклюзия сирот как детерминант криминогенного поведения. *Криминологический журнал Байкальского государственного университета экономики и права*, 9 (4), 674-681.
3. Бутовская, М.Л., Дьяконов, И. Ю. (2003). Психологические особенности и эмоционально-ценностная сфера у нищих. *Вопросы психологии*, 3, 83-92.
4. Гошовський, Я. (2010). Депривований хронотоп як негативний чинник самореалізації особистості. *Освіта регіону*, 1, 123-127.
5. Гошовський, Я., Гошовська, Д. (2016). Феномен емоційного вигорання особистості у контексті депривованої психогенези. *Психологічні перспективи*, 28, 67-80. DOI: <https://doi.org/10.29038/2227-1376-2016-28-70-82>
6. Казакова, А.Ю. (2017). *Территориальная стигма как источник жилищной депривации*. Киров: Изд-во МЦИТО.

7. Нартова-Бочавер, С.К. (2003). Понятие „психологическое пространство личности”: обоснование и прикладное значение. *Психологический журнал*, 24 (6), 27–36.

8. Шутилина (Корнева), А.А., Терре, К. В., Сагалакова, О.А. (2015). Формирование сенсорной и двигательной депривации у воспитанников детских домов как предпосылка антивиталяного поведения. *Новая наука: опыт, традиции, инновации*, 4-2, 66-68.

9. Ярая, Т.А. (2014). Стигматизация как механизм формирования проявлений гандикапа. *Проблемы современного педагогического образования*, 44-1, 327-333.

10. Ayala, L., Navarro, C. (2007). The dynamics of housing deprivation. *Journal of Housing Economics*, 16, 72–97.

11. Bowlby, J. (1961). *Child Care and Growth of Love*. N.Y.: Penguin Book.

12. Chan, N. (2001) Stigma and its Assessment Methods. *Pacific Rim Property Research Journal*, 7:2, 126-140, DOI: <https://doi.org/10.1080/14445921.2001.11104100>

13. Nashashibi, R. (2007). Ghetto cosmopolitanism. Making theory at the margins. *Deciphering the Global: its Spaces, Scales, and Subjects* / Ed. by S. Sassen. (pp. 243-264). London and New York: Routledge.

References

1. Bankovskaya, S.P. (2002). Chuzhaki i granitsyi: k ponyatiyu sotsialnoy marginalnosti [Strangers and Borders: Towards the Concept of Social Marginality]. *Otechestvennyye zapiski - Domestic Notes*, 6, 457-467 [in Russian].

2. Bahmatova, T.G., Chusova, Yu.A. (2015). Sotsialnaya eksklyuziya sirot kak determinant kriminogenogo povedeniya [Social exclusion of orphans as a determinant of criminal behavior.]. *Kriminologicheskii zhurnal Baykalskogo gosudarstvennogo universiteta ekonomiki i prava - Criminological Journal of the Baikal State University of Economics and Law*, 9 (4), 674-681 [in Russian].

3. Butovskaya, M.L., Dyakonov, I. Yu. (2003). Psihologicheskie osobennosti i emotsionalno-tsennostnaya sfera u nischihyu [Psychological characteristics and emotional-value sphere of the beggar]. *Voprosyi psihologii - Psychology Questions*, 3, 83-92 [in Russian].

4. Hoshovskyi, Ya. (2010). Depryvovanyi khronotop yak nehatyvnyi chynnyk samorealizatsii osobystosti [Deprived chronotope as a negative factor of self-realization of personality]. *Osvita rehionu - Education of the region*, 1, 123-127 [in Ukrainian].

5. Hoshovskyi, Ya., Hoshovska, D. (2016). Fenomen emotsiinoho vyhorannia osobystosti u konteksti de pryvovanoi psykhhohenezy [The Emotional Burnout of a Personality in the Context of Deprived Psychogenesis]. *Psykholohichni perspektyvy - Psychological Prospects Journal*, 28, 67-80. DOI: <https://doi.org/10.29038/2227-1376-2016-28-70-82> [in Ukrainian].

6. Kazakova, A.Yu. (2017). *Territorialnaya stigma kak istochnik zhilishchnoy deprivatsii* [Territorial stigma as a source of housing deprivation]. Kirov: Izd-vo MTsITO [in Russian].

7. Nartova-Bochaver, S.K. (2003). Ponyatie „psihologicheskoe prostranstvo lichnosti”: obosnovanie i prikladnoe znachenie [The concept of "psychological space of personality": justification and applied meaning]. *Psihologicheskij zhurnal - Psychological journal*, 24 (6), 27–36 [in Russian].

8. Shutilina (Korneva), A.A., Terre, K. V., Sagalakova, O.A. (2015). Formirovanie sensornoy i dvigatelnoy deprivatsii u vospitannikov detskih domov kak predposylka antivitalnogo povedeniya [Formation of sensory and motor deprivation in children from orphanages as a prerequisite for anti-vital behavior]. *Novaya nauka: opyt, traditsii, innovatsii - New Science: Experience, Tradition, Innovation*, 4-2, 66-68 [in Russian].

9. Yaraya, T.A. (2014). Stigmatizatsiya kak mehanizm formirovaniya proyavleniy gandikapa [Stigma as a mechanism for the formation of manifestations of handicap]. *Problemyi sovremennogo pedagogicheskogo obrazovaniya - Problems of modern teacher education*, 44-1, 327-333 [in Russian].

10. Ayala, L., Navarro, C. (2007). The dynamics of housing deprivation. *Journal of Housing Economics*, 16, 72–97.

11. Bowlby, J. (1961). *Child Care and Growth of Love*. N.Y.: Penguin Book.

12. Chan, N. (2001) Stigma and its Assessment Methods, *Pacific Rim Property Research Journal*, 7:2, 126-140, DOI: <https://doi.org/10.1080/14445921.2001.11104100>

13. Nashashibi, R. (2007). Ghetto cosmopolitanism. Making theory at the margins. *Deciphering the Global: its Spaces, Scales, and Subjects* / Ed. by S. Sassen. (pp. 243-264). London and New York: Routledge.

Received: 19.09.2021

Accepted: 15.10.2021